

**ВАЖНЕЙШЫЯ ВЫНІКІ НАВУКОВЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ
ЗА 1992 ГОД
І РАЗВІЦЦЁ ЖЫВЁЛАГАДОЎЛІ І ВЕТЭРЫНАРЫІ**

У склад>Addзялення жывёлагадоўлі і ветэрынарыі ААН Рэспублікі Беларусь уваходзяць чатыры навукова-даследчыя ўстановы: Беларускі НДІ жывёлагадоўлі (БелНДІЖ), Беларускі НДІ эксперыментальнай ветэрынарыі імя С. М. Вышалескага (БелНДІЭВ), Беларускі навукова-даследчы і праектна-канструктарскі інстытут рыбнай гаспадаркі, Беларуская занальная доследная станцыя па птушкагадоўлі (БелЗДСП). У аддзяленні працуюць адзін правадзейны член і шэсць членаў-карэспандэнтаў акадэміі.

У 1992 г. названыя калектывы з удзелам іншых НДУ і ВНУ працавалі над выкананнем чатырох падпраграм рэспубліканскай навукова-тэхнічнай комплекснай праграмы «Агракомплекс»: «Жывёлагадоўля», «Ветэрынарыя», «Птушкагадоўля», «Рыба». У выкананні падпраграм удзельнічала 707 супрацоўнікаў НДУ аддзялення, у тым ліку 263 навуковыя супрацоўнікі, з іх 16 дактароў і 163 кандыдаты навук.

Фінансаванне навукова-даследчых, доследна-канструктарскіх і пра-

ектных прац ажыццяўлялася за кошт бюджэту, цэнтралізаваных сродкаў, аказання паслуг навукова-тэхнічнага характару, гаспадарчых дагавораў з гаспадаркамі, прадпрыемствамі і арганізацыямі.

Агульны аб'ём выкананых у 1992 г. прац склаў 36 млн 690 тыс. руб. З іх бюджэтнае фінансаванне складае 12 млн 855 тыс. руб. (35%), цэнтралізаванае — 7 млн 793 тыс. руб. (21%), гаспадарчыя дагаворы і паслугі — 16 млн 42 тыс. руб. (44%).

У выніку выканання НДР рэалізавана ў вытворчасць 27 распрацовак. Па падпраграме «Жывёлагадоўля», што выконвалася ў БелНДІЖ (кіраўнік — праф. В. В. Горын), у 1992 г. створана папуляцыя малочнай жывёлы чорна-пярэстай пароды, колькасць якой дасягнула 2438 галоў, сярэдняя гадавая прадукцыйнасць па найвышэйшай лактацыі — 6438 кг малака ад каровы тлустасцю 3,97% з колькасцю бялку 3,26%. У васьмі гаспадарках сфарміраваны селекцыйныя статкі высокапрадукцыйных кароў агульнай колькасцю 2583 галавы з сярэднім надоем па найвышэйшай лактацыі 7272 кг, тлустасцю 3,93% і колькасцю бялку — 3,25—3,35%. Гэтыя статкі з'яўляюцца асноўнай крыніцай высакласных быкоў-вытворнікаў для дзяржплемпрадпрыемстваў. Створаны статкі наступных мясных парод жывёлы: шаралезскай — 1200 галоў, лімузінскай — 700 і мен-анжу — 300 галоў. Сярэдняя маса кароў па гэтых статках складае 645, 562 і 747 кг адпаведна.

Распрацаваны праекты фермаў па вытворчасці малака на 10, 20, 30, 40, 50 і 100 кароў з затратамі працы на 1 ц малака не больш чым 2 чал.-гадз; праект фермы па адкорму маладняку буйной рагатай жывёлы на 500 галоў з экалагічна чыстай вытворчасцю і затратамі працы на 1 ц прадукцыі 3 чал.-гадз з забеспячэннем сярэднясутчнага прыросту на адну галаву 900 г. Выдадзены праектныя прапановы для фермаў на 50 і 300 галоў свіней, якія забяспечваюць атрыманне 9,8 жывога парасяці на адну свінаматку, сярэднясутчны прырост ад нараджэння да рэалізацыі складае 480 г, у тым ліку на адкорме — 700 г пры затратах працы на 1 ц прыросту 2 чал.-гадз, корму — 4,6 к. адз.

Прапанавана тэхналогія фарміравання прадукцыйных груп кароў на фермах з аўтаматызаванай сістэмай кіравання вытворчымі працэсамі, якая дазваляе скараціць перыяд адаптацыі жывёл да тэхналагічнага абсталявання на 2—3 дні і за кошт гэтага павысіць іх прадукцыйнасць на 10—12%. Распрацаваны тэхнічныя ўмовы «Буйная рагатая жывёла мясных парод і іх помесяў ад малочных і малочна-мясных парод для забойу».

Распрацавана лакальная (па абласцях) сістэма расплоджвання свіней на базе селекцыйна-гібрыдных цэнтраў. Працягвалася накіраваная селекцыйная праца па далейшым удасканаленні заводскіх тыпаў — мінскага і віцебскага ў буйной белай пародзе. Праводзілася праца па вывядзенні беларускай пароды свіней на базе беларускага і заходняга тыпаў і па стварэнні статка свіней беларускай чорна-пярэстай пароды з прыліццём крыві імпортных парод. Па створаных тыпах і ствараемай пародзе шматплоднасць складала 11,2—12 парасят, узрост дасягнення жывой масы 100 кг — 175—180 дзён, расход корму на 1 кг прыросту — 3,4—3,6 к. адз., таўшчыня шпіку — 25—27 мм. Колькасць пагалоўя мінскага і віцебскага тыпаў складала 2333, ствараемай пароды — 1552 і статка чорна-пярэстай пароды з прыліццём крыві імпортных парод свіней — 206 галоў. Сфарміравана селекцыйная група (80 галоў) высокамалочных коней беларускай запражнай пароды і матачны статак шматплоднага паўтанкаруннага тыпу авечак колькасцю 2517 галоў з пладавітасцю 160,5%, вытворчасцю воўны на аўцаматку — 2,75 кг, бараніны — 62,2 кг.

Вызначаны каэфіцыенты пераходу некаторых таксічных рэчываў з кармоў рацыёну пашавага перыяду ў малако кароў. Распрацавана тэхналогія інтэнсіўнай вытворчасці прадуктаў авечкагадоўлі для авечкагадоўчай фермы на 100 галоў. Прапанаваны вытворчасці два рэцэпты

прэміксаў для высокапрадукцыйных кароў, чатыры рэцэпты бялкова-вітамінна-мінеральных дабавак для адкорму маладняку буйной рагатай жывёлы і два — для адкорму маладняку свіней, два рэцэпты камбісіласаў для свіней.

У выніку праведзеных у 1992 г. даследаванняў па праграме «Ветэрынарыя» (БелНДІЭВ імя С. М. Вышалескага, кіраўнік — М. А. Кавалёў) для выкарыстання ў вытворчасці прапанавана шэсць распрацовак: кутыкулін для прафілактыкі і лячэння дыярэі ў цялят; універсальны набор для вызначэння мікабактэрыяльных антыгенаў і антыцелаў у сываратцы крыві буйной рагатай жывёлы; метадычныя кіраўніцтвы па алергічных даследаваннях буйной рагатай жывёлы на туберкулёз; анты-энтэратаксічная гіперімунная сываратка супраць колібактэрыёзу парасят; энтэрабіфідын для прафілактыкі і лячэння дыярэйных хваробаў у цялят, парасят і куранят; спосаб прыжыццёвай дыягностыкі капілярнай эктазіі печані ў буйной рагатай жывёлы. Акрамя таго, для апрабацыі ў вытворчых умовах рэкамендаваны 23 распрацоўкі. Побач з выкананнем навукова-даследчай працы інстытутам для ветэрынарнай практыкі рэспублікі выраблена і рэалізавана 11 394,5 тыс. дозаў 25 найменшых розных прэпаратаў.

Па праграме «Птушкагадоўля», выконваемая Беларускай занальнай даследнай станцыяй па птушкагадоўлі (кіраўнік — доктар с.-г. навук Н. Т. Гарачка), у 1992 г. вылучана племядро курэй бацькаўскіх і мацярынскіх папуляцый у колькасці 2 тыс. галоў, якія дасягаюць палавой спеласці ў 148—149,5 дзён, з яйцаноскасцю 310—312 яец за 72 тыдні жыцця. Ад курэй племядра створаны дзве папуляцыі (бацькаўская і мацярынская) маладняку ў колькасці 8,2 тыс. галоў з захавальнасцю за перыяд гадавання 97,7%, жывой масай у 30 дзён 243—244 г. Створаны тры статкі курэй з генам павольнай апервальнасці, агульнай колькасцю 5730 галоў з яйцаноскасцю за 72 тыдні жыцця 252,5—258 яек на сярэднюю нясушку.

Сфарміравана рамонтная група качанят з 200 качараў і 800 качак, селекцыйны дыферэнцыял якіх па жывой масе складае 277—305 і 159—199 г адпаведна. Адабрана для камплектавання селекцыйных гнёздаў рамонтная група мускусных качак (1,0 тыс. галоў) трох ліній ад птушак з выхадам мяса на нясушку 149,5, 165,9 і 182,9 кг.

Распрацаваны два рэцэпты камбікармоў ячменнага і кукурузнага тыпаў з уключэннем ферментнага прэміксу для качанят-бройлераў, якія забяспечваюць атрыманне адкормачнай масы да 50-дзённага ўзросту з затратамі корму на 1 кг прыросту не больш чым 2,9 кг к. адз. Распрацаваны фрагмент клеткі для індывідуальнага ўтрымання племянных курэй і пеўняў з выкарыстаннем штучнага асямлення.

Беларускім навукова-даследчым і праектна-канструктарскім інстытутам рыбнай гаспадаркі праводзілася навукова-даследчая праца па падпраграме «Рыба» (навуковы кіраўнік — кандыдат с.-г. навук В. В. Кончыц).

У 1992 г. выгадаваны і адабраны селекцыйны матэрыял ізабелінскага, трамлянскага, лахвінскага, нямецкага, сарбаянскага і югаслаўскага карпаў для прамысловага скрыжавання, племянны матэрыял чыстых ліній лускаватых і люстранога карпаў, сфарміраваны статак лінія для далейшай племянной працы. Распрацавана і створана эксперыментальная лінія па вытворчасці кармавых дабавак і камбікармоў для рыб на аснове адходаў перапрацоўкі сельскагаспадарчай прадукцыі. Выраблены даследныя ўзоры і навукова-тэхнічная дакументацыя для серыйнай вытворчасці мотаневадніка і лодкі-сетніка для аблову мелкіх і сярэдніх азёраў.

Для выкарыстання ў вытворчасці прапанаваны рэцэпт збалансаваных стартавых кармоў на аснове мясцовай сыравіны, якая забяспечвае выжывальнасць заводскай лічынкі не ніжэй за 60%, і спосаб павышэння жыццёўстойлівасці лічынак карпа з выкарыстаннем лазернага апра-

мянення, што дае магчымасць атрымліваць выхад лічынак не менш за 80%. Распрацавана тэхнічнае заданне на доследны ўзор устаноўкі з лазернай біястимуляцыйнай росту жывых кармоў, якая забяспечвае прадукцыйнасць 100 г/м³ у суткі. Падрыхтаваны тэхнічны праект сістэмы водападрыхтоўкі для цэхаў інкубацыі і падрощвання лічынак расліна-едных рыб прадукцыйнасцю не менш за 90 м³/гадз са ступенню ачысткі вады ад завісяў, фіта- і зоопланктону 80%. Дадзена рыбагаспадарчая класіфікацыя 87 азёраў Браслаўскага рыбгаса, ацэнены прамысловы запас азёраў Дрывяты і Чырвонае і падрыхтаваны рэкамендацыі па іх рыбагаспадарчым выкарыстанні.

Неабходна адзначыць, што ў селекцыйна-племянной працы складаецца вельмі трывожнае становішча. Шмат якія гаспадаркі з-за дарагавізы семя адмаўляюцца ад штучнага асямяннення жывёл і пачынаюць выкарыстоўваць у натуральным спароўванні неправераных быкоў-вытворнікаў, што прыводзіць да зніжэння генетычнага патэнцыялу жывёлагадоўлі і прадукцыйнасці жывёл, а таксама садзейнічае распаўсюджанню інфекцыйных хваробаў. Катастрафічна не хапае ветэрынарных прэпаратаў. Патрэба ў іх задавальняецца толькі на 10—20%, што таксама вядзе да значнага недаатрымання жывёлагадоўчай прадукцыі.

Ацэньваючы сітуацыю з кормам, якая склалася ў мінулай зімоўцы, калі агульная спажыванасць рацыёну была на 1/3 ніжэйшай за патрэбы жывёл, у тым ліку амаль удвая меншая за сілас, на 37% меншая за караняплоды і на 23—25% меншая за сенаж і сена, можна сцвярджаць, што тэндэнцыя да зніжэння вытворчасці жывёлагадоўчай прадукцыі, якая намецілася з 1990 г., у бягучым годзе захавецца.

У сённяшняй сітуацыі неабходна шукаць і выкарыстоўваць усе магчымасці для таго, каб запаволіць спад вытворчасці жывёлагадоўчай прадукцыі і стабілізаваць галіну. На ўзроўні Вярхоўнага Савета мэтазгодна прыняць закон пра племянную жывёлагадоўлю і іншыя заканадаўчыя акты, распрацаваць канцэпцыю развіцця жывёлагадоўлі, ажыццявіць праграму забеспячэння яе кармамі, у прыватнасці паўнацэннымі камбікармамі, а таксама ветэрынарнымі прэпаратамі, вызначыць парытэт цэнаў на жывёлагадоўчую прадукцыю і прамысловыя вырабы, правесці іншыя мерапрыемствы.

У галіне навуковых даследаванняў асноўнымі задачамі з'яўляюцца стварэнне на аснове геннай і клетачнай інжынерыі высокапрадукцыйных парод і ліній жывёл, удасканаленне і распрацоўка мерапрыемстваў ветэрынарнай аховы жывёл на аснове стварэння новых дыягнастычных, лекавых і прафілактычных прэпаратаў, распрацоўка энергазберагальных тэхналогій утрымання жывёл з улікам іх прадукцыйнасці, удасканаленне рацыёнаў кармлення і распрацоўка рэцэптаў прэміксаў, бялкова-вітамінных мінеральных дабавак і камбікармоў з мясцовых крыніц сыравіны, накіраваных на зніжэнне выкарыстання ў кармавых мэтах збожжа, распрацоўка сродкаў і спосабаў, якія забяспечваюць нармальны фізіялагічны стан жывёл і атрыманне высака якаснай жывёлагадоўчай прадукцыі ва ўмовах экалагічнай забруджанасці.

Для эфектыўнага выкарыстання навуковага патэнцыялу НДУ аддзялення належыць надаць прыярытэтнасць у фінансаванні развіццю матэрыяльна-тэхнічнай базы навуковых даследаванняў (набыццё сучаснага абсталявання, прыбораў, будаўніцтва лабараторных і вытворчых карпусоў, жылля). У сістэме Акадэміі аграрных навук неабходна стварыць банк даных навукова-тэхнічнай інфармацыі, аснашчанай сучасным абсталяваннем, і калектыву цэнтр найноўшых прыбораў і абсталявання для эфектыўнага іх выкарыстання НДУ акадэміі.